

Szociálpolitika, szegényügy és jótékonyosság.

Nem véletlenségen múlt, hogy ezek a sorok is csaknem ugyanazt a címet viselik, amelyet Pikler I. Gyula nemrégén írt valamelyik napilapban egyik cikke felé. A cikkben kifejtett eredeti eszmék annyira alkalmasok téves nézetek keletkezésének előmozdítására s az egész szegényügynek helytelen világításba való hozatalára, hogy feltétlenül reflexiókat kell fűznünk azokhoz.

A jótékonyt az szerző ellenszolgáltatás nélküli szolgáltatásnak mondja, de megfélekedezik arról, hogy csupán- a *társadalomnak* ilyen irányú tevékenysége nevezhető jótékonytának, A szerves közületi (állami vagy községi) humanitárius működés nem jótékonyt, hanem szolgáltatásért nyújtott szolgáltatás. És erre kell a hangsúlyt esni a szegényügy kérdéseinek elbírálásánál. A mi törvényhozásunk is ezt az elvet vallja a szegényügy meglévő pár ágazatának szabályozásánál, főleg midőn a közsegélyezés költségeit az illetőségi község terheként állapítja meg. Az illetőség megszerzése, (az 1886. évi XXII. t. c. 16. szakasza kivételes esetekre – egyéb támpont híján – vonatkozik) anyagi szolgáltatással, a közterhekhez való hozzájárulással függ össze s itt látszik legélesebben a szegényügy mibenléte, melyet törvényhozásunk páratlan szociális érzéssel domborított ki, természetesen csak a főprincípium: az ellenszolgáltatás elve értelmében.

A szegényügy megoldása csak részben lehet községi feladat, éppen az ellenszolgáltatás elve alapján, hiszen az egyes részéről a községnek jutó szolgáltatás csak elenyésző része azoknak a szolgáltatásoknak, mely az állam részére jut, anyagi (adózás, katonáskodás) és erkölcsi értelem-

ben. Felvethető ez ellen amaz érv, hogy nem minden egyén részéről éri közvetlenül szolgáltatás a közületet. Ez az ellenvetés azonban elfakul, ha megállapítjuk, hogy akkor midőn – éppen főleg szegényügyi területen – tartásra (fizetésre) köteles hozzátartozókat (szülő, nagyszülő, gyermek-unoka) ismer a magyar jogalkotás (1898. XXI.), a következetesség élvénél fogva ugyanezen hozzátartozóknak szolgáltatása feltétlenül kell, hogy jogot szolgáltatasson szükség esetén a közület szegényügyi tevékenységének igénybevételére. A cikkírónak egyik tévedése ott van, ahol a jótékony-ságot azonosítja a szegény ügygel.

Ami a társadalmi jótékony-ságnak ellenszolgáltatás nélküli mivoltát illeti, nagy általánosságban ezt is feltétlenül tagadjuk.

A közület gyarló s a közérkölc-s rovására számítandó hiányos szegényügyi működésének pótlása a társadalmi jótékony-ság feladata.

A társadalmi jótékony-ság nagy általánosságban is ellenszolgáltatás ismérvet hordja magán, ha nem is mindig anyagi, de többnyire erkölcsi vonatkozásban. Ellenszolgáltatás pl. a tőkeerők helytelen elosztódásáért, a közegészség fejlődéséért, mely a jótékonykodót saját személyében közvetlenül is érdekli, az élet- és vagyonbiztosság ?ehető tökéletességéért. Sőt, mint Lester F. Ward írja, vannak emberek, akiknek élete boldogtalan lenne, ha jótettek alkalmi nem nyílnának számukra s akik képtelenek elnyomni titkolt örömeiket, ha valami szerencsétlenség történt, amely jótékonykodási alkalommal kecsgetteti őket.

Mindezek: ellen felhozható, hogy a jótékony-ság által nyújtott szolgáltatásnak nevezett, tevékenység ellenszolgáltatásszerűségének a jótékony-ság kedvezményezettje tudatában nincsen s az ingyenélési hajlamot, a munkakerülést mozdítja elő, viszont, ha pedig az ellenszolgáltatásszerűség tudata megvan, a jótékony-ságban való részesíttetést nem etnikai, magaslapon álló egyének követelésé-ként tüntethetik fel. Es éppen itt érezzük a közületi szegényügy teljes, rendszeres felépítésének szükségességét. A társadalmi jótékony-ságnak, mint már egyszer más helyen megírtuk, a közületi szegényügy hézagai kitöltésére kell alkalmaztatnia annak az elvnek érvényesítésével, hogy a társadalom jótékony-ságából eredő adományok közpénznek, önkéntes adónak minősítendők és a közületi szegényügy szervei által bírálendő hovatfordításuk és felosztásuk mértéke.

A szociálpolitika és szegényügy két teljesen különálló tevékenység. Az egyik előzmény, a másik nagyrészen következmény. A szegényügy feladata, hogy felkarolja azokat az egyéneket, kiken a szociálpolitika nem segített, vagy nem segíthetett. A kettő közül a szociálpolitikára hárul a nagyobb feladat. A szegényügy a szociálpolitika praeventív tevékenységének tükre. A szociálpolitikát és szegényügyet amellet, hogy mind-

kettő, mint tevékenység, önálló, saját területén mozog, az okok és okozatok láncsorozata köti egymáshoz. A szociálpolitikai tevékenység hézagossága a szegényügy működésének szükségességét egyenes arányban növeszti. A kettő között sokszor oly elmosódott az átmenet, hogy könnyen érthető gyakori egybefoglaltatásuk. A szegényügy kereteinek összevonása a minimumra csökkenthető a szociálpolitika tökéletesülésével. E tökéletesülésnek pedig egyik főkelléke az, hogy minden munkaerő a lehető legteljesebb mértékben, a legkedvezőbb körülmények között értékesíthető legyen. Az értékesítés lehetőségének alapja pedig – a tőke érdekeltiségének ellensúlyozásául – az államnak, mint önálló termelőnek, mint munkaadónak intenzívebb mértékben való fellépése. Természetesen ez az államhivatás ideálisabb felfogásának érvényesítése nélkül nem képzelhető el. És evvel egyidejűleg az állam a munkabérek szabályozójaként lépne fel.

Nemcsak szociálpolitikai értelemben elsősorú szükségesség biztosítani a korlátolt munkaképességűek munkaerejének teljes mértékben való értékesíthetőségét. A korlátolt munkaképességűek a nagy versenyben rendes körülmények között háttérbe szorulnak, sőt munkaerejük legtöbbször felhasználatlanul marad, pótolhatatlan kárára a nemzetgazdaságnak és nyűgüül a szegényügynek, melynek működését ilyképpen igénybevenn. kényszerülnek. A mai szegényügy túlon túl nagyrésztének megoldása tehát a szociálpolitikára vár.

Mert nagyon kevesen vannak a szegényügy tevékenységét ma igénybe venni kényszerülők között olyanok, akik valamelyes munkaerő birtokában ne lennének. Ez a munkaerő pedig – különösen, ha tekintetbe vesszük a birtokosnak családban való élését – a létfenntartás minimumának megszerzésére, a felhasználás módozatának kellő megválasztásával, természetesen normális időben, többnyire elégséges. Igen érdekes kísérleteket látott erre vonatkozólag e sorok írója, ki hivatásával kapcsolatban is foglalkozik a szegényüggyel

Egyik szegényházban ápolt 39 egyén közül 7 volt annyira elerőtlenedve, hogy magával lehetetlenül feküdt ágyában, míg a többi 32 többé-kevésbé számbavehető munkaerővel rendelkezett. Ezek közül tollfosztással foglalkozott 6, napi 40-80 fillér körüli keresettel, harisnyakötéssel, csipkehorgolással, hímzéssel foglalkozott 9, napi átlagos 70-90 fillér keresettel, különleges munkákkal (babakészítés, csigafaragás, papírlánc, zacskóragasztás stb.) foglalkozott 10napi átlagos 70 fill.-l K. keresettel, kőművesekhez járt keverékkészítésre 2, napi 2-220 korona keresettel, könynyebb takarításra járt (napi 2 órai elfoglaltsággal) 2, napi 60-67 fillér keresettel, címírással foglalkozott 1, napi 1.60 K. keresettel, libát tömött 1, napi 40-50 fillér keresettel, 1 semmiféle munkával foglalkozni nem akart,

Meg kell jegyezni, hogy nem mindegyik ápolts munkaeje volt teljesen kihasználva s nem is mindig a neki legjobban megfelelő munkára fordított az s így a keresőképeség meglehetősen kihasználatlanul maradt. Ezzel szemben egy-egy ápolts élelmezési, gondozási, mosási költsége 1910-ben, havi 18, 1911, 1912, 1913-ban havi 20 koronába került, míg a ruházati költségek évi 60 koronából teltek ki.

Ezeknek az ápoltsnak egy része, midőn felismerte csökkent munkaeje megfelelő felhasználásának módozatait, a szegényházból kilépett s visszament családjához, hol keresetével kiegészítvén a család jövedelmét, megfelelő ellátást talált, sőt a család helyzetét is megkönnyítette. Ugyanez az eset azoknál, akik még nincsenek teljes munkaerő birtokában: a gyermekeknél. A népoktatás szociálpolitikai feladatait a maguk teljességében még nem igen ismerték fel nálunk, bár voltak és vannak, akik helyes utón kísérleteznek.

A szegényügyi tevékenység ezidőszerint általában több, mint fele részben gyermekvédelem s a gyermekvédelem működésének szükségessége jelentékenyen csökkennék a népoktatás szociálpolitikai szervezése által. A népoktatás akkor, midőn kulturális feladatokat szolgál, nem tesz egyebet, minthogy az étellel az életre nevel, ez az étellel az életre való nevelés pedig igen tökéletlen, ha csupán a ma használt eszközökkel dolgozik. Az írás, olvasás, számolás, természetrajz tudása csak bevezetés, csak előkészület a legfőbb ismeret és képesség megszerzéséhez és ez a legfőbb képesség az, melyet hiába keresünk népoktatásunk mai rendszerében. A szociálpolitikai nevelés gyakorlati módozatai teljesen ismeretlenek a népiskolákban. A beiratkozatlan tanulók óriási száma tanúsítja ezt. Mert az iskolába való nemjárásból a kultúra iránti érzéketlenségre csak nagyon kevés következtetést lehet vonni, csupán a teljesen hiányzó, illetve helytelen szociálpolitikát mutatja ez. Eltekintve attól, hogy az iskolába nem járást – különösen az ismétlő iskoláknál – a családnak az iskolaköteles keresetére való utaltsága okozza főként, amely azután azt is eredményezi, hogy a szakképzetlen napszámosok tömege szaporodik, a nemzetgazdaságnak mérhetetlen kárára. A szociálpolitika hiányának következménye a gyermekvédelmi működés kiterjesztésének szükségessége. A népoktatás szociálpolitikai szervezésének főelve az, hogy a tanítás kenyérkeresetre való neveléssel kapcsoltsák egybe, illetve, hogy már e nevelés közben is kenyérkereseti lehetőségeket nyújtson, bármily korlátolt mértékben is.

A nemzetgazdaság felvirágzásának egyik főfeltétele az, hogy minden munkaerő olyképpen használtassék fel, hogy a termelésnek a lehető legkedvezőbb lehetőségeket nyújtsa. Az egyének munkaejének rendszer-

telenül való alkalmazása eredményezi a fonákságok nagy tömegét, így többek között a munkáshiányt bizonyos termelési ágaknál, melyek fejlődésének így meg kell akadnia. Ez a körülmény egyes szakképzést kívánó munkaágaknál tapasztalható s ez hozza magával az ezen munkaágakban dolgozó munkások aránytalan előnyét a többi munkással szemben, a kereset tekintetében. Mert az, hogy a jobb keresetet nyújtó iparágak a murikások által nem frequentáltak, szintén a szociálpolitika nyomorúságának következménye, mert a család nyomorúsága a pályát választó munkást kényszeríti, hogy olyan munkaágra menjen, ahol leghamarabb juthat az életfentartást úgy, ahogy biztosító keresethez, míg a magasabb ipari képzés ennek idejét meglehetősen kitolná.

A szociálpolitikai népoktatásnak arra kell törekednie, hogy ama munkaágak egy részét, melyek felnőtt egyén munkaerejét nem igénylik, gyermekek által végeztesse el s így – erre esik a főhangsúly – a családot a gyermek révén bármily csekély összeghez juttassa, ezzel részben megakadályozza azt, hogy a család a gyermeket iskola helyett napszamba' járassa, továbbá, hogy a gyermek eltartásának terhe miatt a család a szegérierügy és a jótékonyág tevékenységének igénybevételétől mentesüljön, részben pedig eléri, hogy a felnőtt egyének oly munkaágakra menni kényszerüljenek, melyek nagyobb kereseti lehetőséget nyújtanak s melyek fejlődésének stagnálása a nemzetgazdaságot mérhetetlen kárral tetézik. Ezen alkalmasabb munkaágakra való áttérés megkönnyítése az által is szolgálva lesz, hogy a család terhei az iskolásgyermek keresetével is enyhülnek.

A háziipar – a nemzetgazdászok bármennyire is meghúzták felette a harangot – kellő szervezése szintén döntő tényező a szegérierügyi tevékenység igénybevételének kényszerültsége elleni szociálpolitikai küzdelemben. Újabban lelkes úriasszonyok egyes vidékeken valóságos jólétet teremtettek háziiparcikkek készítésének betanításával. A mi népünk értelmessége, találékonyága s a kivitelre való ügyessége számtalanszor bebizonyult, iparművészeti kiállításokon csodás dolgokat láttunk kikerülni egyszerű póri nő kezéből s a fogyasztóknak a specialitásokra való nagy hajlandósága majdnem teljesen kiaknázatlan. A Magyar Háziipari Szövetség először oly lelkes munkája ellanyhult, a háziipari termékek értékesítése sincs úgy szervezve, hogy az a visszafejlődést megakadályozhatná. A téli munkaszünet a falusi házakban az élet megállásával egyértelmű. Itt is a szociálpolitikának kell fellépnie megfelelő szervezettséggel. Pikler I. Gyula szerint a szociálbiztosítás is szegérierügyi tevékenység, hiszen – mint mondja – a szociálbiztosításban benne van az ingyenadás elérne.

Általánosságban ezt a véleményt így kimondani nem lehet, hiszen a szociálbiztosítás szervezésének mikéntje mérlegelendő itt elsősorban és képesek vagyunk elképzelni olyan szociális biztosítást is, melynél a munkáson kívül más tényező nem terhelteti biztosítási költségekkel. Működik is nálunk egy ilyen intézmény, de szervezeti hibája miatt nem töltheti be kellőképpen hivatását. Ami a munkaadónak a biztosítás terheihez való hozzájárulását illeti, az ingyenadás ismérve meg nem állapítható, hiszen minden munkaadó örömezt fizeti azt az alig számbavehető járulékot, mely például a munkásbiztosító pénztárt illeti, hiszen evvel egyrészt a munkás ambícióját fokozza, biztosságérzetét fejleszti s így saját hasznát szolgálja, másrészt szabadul olyan kötelezettségektől, melyek adott esetben őt sokkal súlyosabban terhelnék meg. Például a házi cselédekre nézve a biztosítási kötelezettséget nem mondja ki törvény, mégis minden számolni tudó szolgálatadó betegsegélyző egyesületbe írta cselédjét, hogy az annak megbetegedése esetén őt terhelő gyógyítási költségektől mentesüljön. A munkásbiztosítási járuléknak a munkást terhelő része inkább egyértelmű a munkaadó tehermentesítésével, ha csak a betegség esetén való segélyezésnek meglehetősen hosszú időtartamát nem vesszük figyelembe. A baleset ellen való biztosítás is a munkaadó anyagi érdekeit szolgálja, tehát az ingyenadásról itt sem beszélhetünk.

A szociális biztosításnak teljes vonalon való bevezetését már előkészítette a munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztár, melynek működésébe szorosan bekapcsolódnának s azt kiegészítenék az újabb biztosítási ágazatok. És éppen ez a bekapcsolódás adna módot arra, hogy az általános szociális biztosítás költségei a minimumra szállíthatnának le. Például a rokkantsági biztosítás egyik esetét a balesetbiztosítás képezi s a balesetbiztosítás által történt kielégítés után a rokkantsági biztosítás egy másik esetének: a biztosítottnak a természetes utón (gyógyíthatatlan betegség, aggkor) munkaképtelenné váltakor beillandó járadékfizetés kötelezettsége alól a pénztár mentesül. A közület megterhelése az általános szociális biztosítás megalkotásához nem okvetlenül szükséges, legfeljebb az első évek nehézségei okoznának gondot, a munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztár, valamint a németországi biztosításügy eddigi története élénken bizonyítja. A munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztár gazdálkodásához pedig sok szó fér, a személyzeti ügyek helytelen kezelése, felesleges költségtöbbletet okoz, mégis az intézmény örvendetes fejlődésnek osztályrészese.

A közület esetleges megterhelése ily formában sokkal kisebb méretű és sokkal előnyösebb erkölcsi tekintetben is hatékonyabban szolgálja a céh, mintha a szegény ügy tevékenysége keretében történik, A szegény ügy

és jótékonyág demoralizáló hatásától félni kishitűség, ha ezeket a tevékenységeket, mint fentebb említettük olyan értelemben tekintjük – s csak így tekinthetjük – hogy azok alapja szintén a szolgáltatásért járó ellenszolgáltatás.

Természetesen mindkét tevékenység a szervezetlenség következtében szomorúan visszas helyzetbe került s rendeltetésével ellentétben jóvátehetetlen károkat okoz, mételyként hinti el a munkátalanság, az ingyenélés magvait, Minden bajnak orvoslása a helyes, felvilágosodott szociálpolitika, tisztafejű és tisztakezű emberek jöjjenek, a hivatás tudatában lévők. A háboru itthoni következményei olyan szükségességet támasztanak, melyeket tétlenül bevárni tálán még sem lehet. Friss életre való szociálpolitika nélkül a szegényügy össze-visszasága kell, hogy gondolkodóba ejtsen minden embert. Minden embert, aki lát és aki érez. Igaz, hogy ilyen kevés van.

Dr. Hilscher Rezső.